

**Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU**

Izvršenje presuda

Januar, 2012.

Odricanje od odgovornosti:

Zvanična verzija ove publikacije pisana je na engleskom jeziku. Sve druge jezičke verzije ove publikacije predstavljaju prevod sa originalne engleske verzije i ne smatraju se zvaničnim dokumentima.

SADRŽAJ

PREGLED IZVEŠTAJA	2
1. UVOD.....	3
2. PRAVNI OKVIR.....	4
A) Međunarodni standardi ljudskih prava	4
B) Domaće pravo	6
Civilno zakonodavstvo.....	6
Krivično zakonodavstvo	8
C) Noviji pomaci u normativnom okviru	8
3. IZVRŠENJE PARNIČNIH PRESUDA NA KOSOVU	10
4. IZVRŠENJE KRIVIČNIH PRESUDA NA KOSOVU	13
5. ZAKLJUČAK.....	15
6. PREPORUKE	16

PREGLED IZVEŠTAJA

Duga kašnjenja i proceduralni nedostaci u izvršenju parničnih i krivičnih presuda u sudovima na Kosovu ugrožavaju prava na pravično suđenje u razumnom roku i kompromituju vladavinu prava. Konkretno, slučajevi građanskih parnica koji uključuju izvršenje presuda za neplaćene komunalne račune, su identifikovani kao posebno problematični, kako zbog njihovog velikog broja, tako i zbog netačnosti u predlozima za izvršenje koje komunalna preduzeća podnose sudovima. Druga, još problematičnija, kategorija izvršenja presuda u građanskim parnicama podrazumeva javne subjekte kao izvršne dužnike. Kada se opštini ili drugom javnom subjektu nalaže da sprovede presudu protiv samog sebe, suviše često taj subjekt pokušava da odloži izvršenje putem neosnovanih žalbi i prigovora. Da stvar bude još gora, presuda se često jednostavno zanemaruje.

U izvršenju krivičnih i parničnih sudskih presuda često postoji kašnjenje u vremenu između usmene i pisane presude, koje rezultira kašnjenjem u izvršavanju presude. Netačne adrese okrivljenih često dovode do poteškoće u pronalaženju okrivljene osobe kada kazna zatvorom ili novčana kazna postanu konačne i izvršne. Takođe postoji nedostatak treninga za službenike koje su odgovorni za izvršenje ovih presuda.

Kao odgovor na uočene probleme, OEBS poziva sve kosovske institucije da preduzmu brzu akciju u izmeni pravnog okvira u cilju unapređivanja izvršenja u građanskim parnicama. Parnične sudije takođe moraju da imaju mnogo aktivniju ulogu u menadžmentu izvršne procedure. U krivičnim slučajevima, krivične presude treba da uključe i datum koji će pokazati kada je sudija potpisao presudu. Konačno, sudski savet kosova (SSK) treba da aktivnije asistira i da izveštava o sudskoj usklađenosti sa relevantnim odredbama Strategije o smanjenju nacionalnog zaostatka.

UVOD

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju - Misija na Kosovu (OEBS) zabrinuta je što veliki i sve veći broj ne izvršenih presuda na Kosovu ugrožava pravo parničara na pravično suđenje u razumnom roku, čime je povređen domaći pravni okvir i međunarodno pravo ljudskih prava. Thomas Hammarberg, komesar Saveta Evrope za ljudska prava, rekao je 2009. da „se [ne]izvršenje pravosnažnih sudskih odluka mora posmatrati kao odbijanje da se prihvati vladavina prava, što predstavlja ozbiljan problem u sferi ljudskih prava.“¹ U svom Izveštaju o napretku na Kosovu za 2010, Evropska komisija konstatuje da je „nizak nivo izvršenja sudskih odluka glavna prepreka za stvaranje poverenja u pravosuđe“. U izveštaju se navodi da su „ne izvršene presude narušile poverenje javnosti u sposobnost, profesionalizam i pravednost pravosuđa, čime se ograničava efikasan pristup pravdi.“²

Izvršenje presuda je i pokazatelj nezavisnosti sudstva:

„Ustavne garancije podele vlasti i nezavisnosti sudstva omogućavaju sudijama da zaštite individualna prava i slobode sadržane u zakonu. Međutim, te ustavne garancije i pravne zaštite gube značaj kada se sudske odluke ne sprovode. Štaviše, ako pojedinci nemaju poverenja u izvršnost presuda, manje je verovatno da će se u rešavanju sporova oslanjati na sudove i zbog toga se mogu okrenuti drugim nezvaničnim ili privatnim načinima traženja pravde. Vremenom će neuspeh da se presude efikasno sprovode narušiti kredibilitet pravnog sistema i vladavinu prava.“³

Presude na Kosovu kada su konačne, u parničnim a i u krivičnim slučajevima, izvršavaju se od strane suda i njihovih izvršitelja koji uključuju sudije i službenike.⁴ U parničnim slučajevima, proceduru izvršenja inicira poverilac da bi na taj način dobio satisfakciju prava koje je već prepoznato u konačnoj sudskoj presudi ili autentičnom dokumentu. U krivičnim slučajevima, izvršenje krivične sankcije započinje automatski čim izrečene krivične sankcije postanu konačno i kada ne postoji pravna prepreka za njeno izvršenje.

Prema statističkim podacima koje je objavio sudski savet kosova (SSK), u opštinskim sudovima na Kosovu, krajem decembra 2009. godine, je bilo ukupno 89.201 parničnih presuda koje su čekale izvršenje. Tokom narednih dvanaest meseci, u sistem izvršenja je ušlo još 26.568 presuda u građanskim parnicama, a za to vreme su sudovi završili ukupno 10.992 slučaja, što ukupno čini 104.777 ne izvršenih parničnih presuda krajem decembra 2010. Ovo predstavlja neto povećanje od 15.576 slučajeva ili približno 17.46%. Stoga su, parnični sudovi u 2010., približno završili ukupno 9.49% od ukupno 115,769 slučajeva, koji su bili u postupku u toku godine.

Brojevi na krivičnoj strani jednačine, iako mnogo manji, jesu i dalje značajni. U skladu sa statistikom SSK bilo je ukupno 12,858 krivičnih presuda koje su čekale na izvršenje u

¹ Thomas Hammarberg, komesar Saveta Evrope za ljudska prava; *Neuspešno izvršenje sudskih odluka narušava poverenje u državno pravosuđe*, 31. avgust 2009.

http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/090831_en.asp (pristupljeno 11. aprila 2011).

² Evropska Komisija, *Izveštaj o napretku na Kosovu za 2010*, SEC (2010) 1329, Brisel, 9. novembar 2010, uz *Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Savetu za strategiju proširenja i glavne izazove 2010-2011*, COM(2010) 660, str. 11.

³ ABA-CEELI, *Pregled zakonskog okvira za izvršenje presuda*, CEELI Edicija istraživačkih studija, Vašington, D.C, juli 2003, str. 1.

⁴ Različite režime u raspodeli kadrova u parničnim i krivičnim izvršnim procedurama biće kasnije detaljnije obrazložene u izveštaju.

opštinskim sudovima na Kosovu krajem decembra 2009 godine. U periodu od dvanaest meseci još 6,222 slučaja krivičnog izvršenja su ušla u sistem dok su sudovi završili 5,651 slučaj, što je rezultiralo ukupnim brojem od 13,429 ne izvršenih krivičnih presuda na kraju decembra 2010 godine. Intervjui koje je OEBS sproveo sa izvršiocima govore da je u velikoj većini ovih presuda doneta novčana kazna. U toku godine ovo je bilo neto povećanje od 571 slučaj ili približno 4.44%. Znači u 2010., krivični sudovi su završili približno 29.62% od 19,080 ukupnog broja slučajeva koji su čekali presudom u toku godine.⁵

Pravo na izvršenje presude u građanskoj parnici sastavni je deo prava na pravično suđenje u razumnom roku. Ovaj izveštaj razmatra međunarodni i domaći pravni okvir koji se odnosi na izvršenje parničnih presuda, koji se primenjuje u izvršavanju parničnih i krivičnih presuda, izveštaj takođe razmatra i odredbe Nacionalne strategije za smanjenje zaostalih predmeta⁶ predstavljen od strane SSK u Novembru 2010. godine, i njegovu implementaciju od strane sudova. U izveštaju se ističu nalazi za dve vrste izvršenja presuda u građanskim parnicama: ona koja uključuje naplatu neplaćenih računa za komunalne usluge i ona koja uključuju javne subjekte kao izvršne dužnike.

U zaključku izveštaja date su preporuke Skupštini Kosova, predsednicima sudova i sudijama, Kosovskom institutu za pravosuđe (KIP) i SSK-u, sa ciljem da se otklone uočeni nedostaci u sudskom izvršnom postupku i time smanji broj zaostalih slučajeva koji nisu izvršeni.⁷

2. PRAVNI OKVIR

A) Međunarodni standardi ljudskih prava⁸

Član 6 (1) Evropske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) predviđa da, u utvrđivanju njegovih ili njenih „građanskih prava i obaveza, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom osnovanim prema zakonu.“⁹

⁵ Sudski savet Kosova SSK, Sekretarijat, Odsek za statistiku, Izveštaj za 2010. godinu: Statistika u redovnim sudovima 18 http://www.kgjk-ks.org/repository/docs/RAPORTI_VJETOR_Pergjithshem_2010_ANGLISHTFinal_485268.pdf (stranici pristupano 25. jula 2011).

⁶ Sudski Savet Kosova (SSK), Nacionalne strategije za smanjenje zaostalih predmeta, izdat 11. novembra 2010, u skladu sa zakonom br. 03/L-122, Sastav Sudskog Savetu Kosova I UNMIK Uredba br. 2005/52 o osnivanju sudskog saveta Kosova na osnovu Strategijskog plana za sudstvo na Kosovu za period 2007-2012 <http://www.drejtesia-ks.org/repository/docs/National%20Backlog%20Reduction%20Strategy%20-%20English.pdf> (pristupano 25. jula 2011).

⁷ OEBS je ranije izveštavao o nedostacima u izvršenju parničnih presuda na Kosovu. OEBS-ov izveštaj *Kosovo: Prvi pregled sistema građanskog pravosuđa* (jun 2006), str. 44–47. <http://www.osce.org/kosovo/19401> (pristupljeno 25. jula 2011.) i OEBS-ov izveštaj *Zastoji u izvršavanju pravosnažnih sudskih presuda krše domaće pravo i pravo na pravično suđenje* (septembar 2007), str. 3–4. <http://www.osce.org/kosovo/28297> (pristupljeno 25. jula 2011.).

⁸ Osam numerisanih standarda međunarodnih ljudskih prava, uključujući i Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP), Saveta Evrope, zajedno sa korpusom sudske prakse u vezi sa svakim od osam standarda, direktno su primenjivi na Kosovu, a u slučaju konflikta imaju prioritet nad zakonom Kosova: videti Uredbu UNMIK-a br. 1999/24 o važećem zakonu na Kosovu, član 1.3(b), Uredbu UNMIK-a br. 2001/9 o Ustavnom okviru za privremenu samoupravu na Kosovu, član 3.2(b) i članove 22(2) i 53 Ustava Kosova iz 2008. godine.

⁹ Videti član 6(1), EKLJP, ETS 5, 4. novembar 1950, stupio na snagu 3. septembra 1953.

Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) koji presuđuje u pravnim pitanjima koja proizilaze iz domaćih slučajeva koji uključuju i parnična i krivična pitanja, smatra da izvršni postupak mora da se posmatra kao „sastavni deo 'suđenja' u smislu člana 6“. ¹⁰ Stav Suda je da bi pravo na pravično suđenje:

„bilo iluzorno ako bi [...] domaći pravni sistem dozvolio da pravosnažna, obavezujuća sudska odluka ostane ne izvršena na štetu jedne od strana. Bilo bi nezamislivo da član 6 [1] detaljno opisuje proceduralne garancije koje se pružaju strankama u sporu - postupak koji je pravičan, javan i ekspeditivan - bez zaštite sprovođenja sudskih odluka; tumačenje da se član 6 tiče isključivo pristupa sudu i vođenja postupka verovatno bi dovelo do situacije koja nije saglasna sa načelom vladavine prava.“ ¹¹

U navedenom slučaju, ESLJP smatra da su nadležne institucije, kada domaći sud duže od pet godina nije „preduzeo neophodne mere u skladu sa pravosnažnom, izvršnom sudskom odlukom“, lišile odredbe člana 6 [1] „svih korisnih efekata“ i na taj način povredile pravo podnosioca zahteva na pravično suđenje. ¹²

Godine 2003, Komitet ministara Saveta Evrope (Komitet) izdao je Preporuku o izvršenju parničnih i krivičnih presuda. ¹³ U svojoj preporuci, Komitet je konstatovao da vlasti „imaju dužnost da obezbede da sva lica koja prime pravosnažnu i obavezujuću sudsku presudu imaju pravo na njeno izvršenje.“ Komitet je dalje primetio „opasnost da se bez efikasnog sistema izvršenja mogu razviti drugi oblici 'privatnog pravosuđa' i imati negativne posledice na poverenje javnosti u pravni sistem i njegov kredibilitet.“ ¹⁴ Zatim, naglašavajući relevantnost pravovremenog izvršenja presuda u krivičnim slučajevima, Evropska komisija za efikasnost pravosuđa preporučuje obezbeđivanje izvršenja presude kao način na koji bi se „poboljšao krivično pravosudni sistem i redukovala krivična dela“. ¹⁵

Godine 2010, Konsultativno veće evropskih sudija (KVES) izdalo je Mišljenje (2010) o ulozi sudija u izvršenju sudskih odluka. ¹⁶ U svom mišljenju, KVES primećuje da je:

„efikasno izvršenje obavezujuće sudske odluke (...) osnovni element vladavine prava. Neophodno je da se osigura poverenje javnosti u autoritet sudstva. Nezavisnost

¹⁰ *Hornsby protiv Grčke*, Presuda ESLJP od 19. marta 1997, stav 40. *Burdov protiv Rusije*, Presuda ESLJP od 7. maja 2002, stavovi 33–38.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid, član 45.

¹³ *Preporuka (2003)17 Komiteta ministara zemljama članicama o izvršenju*, izdata u skladu sa članom 15.b Statuta Saveta Evrope, usvojena od strane Komiteta ministara 9. septembra 2003. na 851. sastanku zamenika ministara. <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=65531&Site=COE> (pristupljeno 25. jula 2011).

¹⁴ Ibid, stavovi preambule.

¹⁵ *Korisnici pravosudnog sistema vis-à-vis sporost pravde: kako je popraviti the? Dve simbolične situacije*, izdate od radne grupe n° 2 Evropske komisije za efikasnost pravosuđa, Strazbur 17. septembar 2003. [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CEPEJ\(2003\)21&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CEPEJ(2003)21&Sector=secDGHL&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6) (pristupljeno 25. jula 2011).

¹⁶ Konsultativno veće evropskih sudija (KVES), Mišljenje br. 13 (2010) o ulozi sudija u izvršenju sudskih odluka, KVES 2010(2) Završno, Strazbur, 19. novembar 2010. [https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE\(2010\)2&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE(2010)2&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864) (pristupljeno 25. jula 2011).

pravosuđa i pravo na pravično suđenje (član 6 EKLJP) uzaludno je ako se odluke ne izvršavaju.¹⁷

Baveći se posebno ulogom sudija u izvršenju odluka u parničnom postupku, KVES smatra da izvršenje odluke „ne bi trebalo da zahteva početak potpuno novog postupka“ i da procedura izvršenja ne bi trebala da „dozvoli ponovno razmatranje osnovanosti prvobitne sudske odluke.“ Međutim, Veće napominje da bi sudija mogao da zadrži „ovlašćenje da suspenduje ili odloži izvršenje kako bi uzeo u obzir posebne okolnosti stranaka u parnici, na primer, da se pozovu na član 8 EKLJP.“¹⁸ Na kraju, KVES napominje da, ako

„želimo da osiguramo poverenje stranaka u pravosudni sistem i održimo vladavinu prava, aktivnosti na izvršenju presuda moraju biti odgovarajuće, pravične i efikasne. Na primer, pronalaženje i oduzimanje imovine optuženog mora da bude što efikasnije, uzimajući pri tom u obzir važeće odredbe o zaštiti ljudskih prava, zaštiti ličnih podataka, kao i potrebu za sudskim razmatranjem.“¹⁹

KVES preporučuje da „Pravosudni savet, ili bilo koje drugi relevantan nezavisni organ, redovno objavljuje izveštaj o efikasnosti izvršenja, koji bi uključivao i podatke o kašnjenju i razloge za to, kao i o različitim metodama izvršenja. Poseban deo treba da se odnosi na izvršenje sudskih odluka protiv javnih subjekata.“²⁰

B) Domaće pravo

Građansko zakonodavstvo

Sudski izvršni postupak na Kosovu regulisan je Zakonom o izvršnom postupku,²¹ osim u slučajevima kada je drugačije predviđeno posebnim zakonom.²² Ovaj zakon opisuje izvršni postupak koji nadgleda nadležni sudija, a sprovode nadležni izvršni službenici, uz pomoć Kosovske policije ukoliko je to potrebno.²³ Zakon takođe opisuje brz postupak; propisuje da je sud dužan da „deluje odmah“ u slučajevima izvršenja presuda.²⁴ Osim toga, propisuje da

¹⁷ KVES, Mišljenje br. 13 (2010) o ulozi sudija u izvršenju sudskih odluka, KVES (2010)2 ZAVRŠNO, Odeljak III. Uloga sudija u izvršenju sudskih odluka u građanskim stvarima, izdato u Strazburu 19. novembra 2010.

¹⁸ Ibid, stav 24. Član 8 štiti pravo na poštovanje privatno i porodičnog života. KVES beleži u stavu 8 da procedure izvršenja “ moraju da budu implementirane u skladu sa pravom na fundamentalnu slobodu” uključujući i one naglašene u članu 8.

¹⁹ Ibid, stav 25.

²⁰ Ibid, stav 23.

²¹ Član 1(1), Zakon br. 03/L-008 o izvršnom postupku, 15. juli 2008. Ovaj zakon reguliše i izvršenje presuda u predmetima upravnog prava i izvršenje prekršajnih predmeta koji uključuju plaćanje novčanih kazni: član 1(2).

²² Dva zakona koji propisuju drugačije jesu Zakon br. 03/L-182 o zaštiti od nasilja u porodici, od 10. avgusta 2010, i Zakon br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim uslugama, koji je proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2005/46, od 14. oktobra 2005. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici uspostavlja režim kojim naloge za zaštitu izdaju opštinski sudovi, ali ih, u slučaju potrebe, izvršava Kosovska policija; videti članove 3 i 18–20. Zakon o socijalnim i porodičnim uslugama bavi se izvršenjem određenih naloga. Zakon razmatra pomoć Kosovske policije u izvršenju naloga za starateljstvo koji uključuju ugrožena odrasla lica; zakon takođe daje ovlašćenje za izvršenje naloga za zaštitu, koji uključuju ta odrasla lica, službenicima za socijalne usluge zaposlenim u centrima za socijalni rad.

²³ Poglavlje IV, Zakon o izvršnom postupku. Videti takođe članove 2 i 9. U vezi sa pomoći koju pruža Kosovska policija, videti član 267.

²⁴ Član 5, Ibid.

sud rešava slučajeve izvršenja onim redosledom kako ih prima, osim ako „priroda potraživanja ili posebne okolnosti“ zahtevaju drugačiji pristup.²⁵

Na osnovu Zakona o izvršnom postupku, odluka o izvršenju ne postaje predmet izvršenja sve dok svi prigovori i žalbe ne zastare ili se odvijaju svojim tokom.²⁶ Samo u slučajevima kada odluka o izvršenju nema prigovora ili žalbi na sudsku odluku u određenom roku, ili kad su svi mogući prigovori i žalbe iscrpljeni, odluka postaje „pravosnažna i izvršna.“²⁷ Takva odluka postaje konačna onda kada zakon ne dozvoljava žalbu, kada je zastarela ili odbijena.²⁸

„Pravo na pravično i nepristrasno suđenje“ sadržano je u pravnom okviru Kosova.²⁹ U jednoj nedavno izrečenoj presudi, Ustavni sud Kosova ponovio je sudsku praksu ESLJP kada je primetio da bi pravo na pokretanje građanske parnice pred sudom bilo iluzorno „ako bi pravni sistem Kosova dozvolio da pravosnažna, obavezujuća sudska odluka ostane ne izvršena na štetu bilo koje od stranaka.“³⁰

Citirani slučaj pred Ustavnim sudom uključivao je dugogodišnje pravne napore 912 podnosilaca predstavke, bivših radnika jednog društvenog preduzeća koje je u međuvremenu privatizovano, da nadoknade plate koje su izgubili zbog nezakonitog otkaza.³¹ Podnosioci predstavke dobili su pravosnažnu presudu Opštinskog suda u Ferizaj/Uroševcu, 11. januara 2002. Međutim, presuda još uvek nije izvršena iako je prošlo skoro devet godina od kada je postala pravosnažna. Podnosioci predstavke tvrde da je presuda postala *res judicata*³² 2002. godine i da imaju pravo na njeno izvršenje.

Sud je presudio u korist podnosilaca predstavke, smatrajući da je ne izvršenjem presude povređeno pravo na pravično i efikasno suđenje garantovano Ustavom i EKLJP-om. Sud smatra da;

„vladavina prava (...) jeste jedan od fundamentalnih principa demokratskog društva i podrazumeva poštovanje principa pravne sigurnosti, pogotovo u pogledu sudskih odluka koje su postale *res judicata*. Ni jedna strana nema pravo da traži reviziju pravosnažne i obavezujuće presude samo zato da bi se obavilo ponovljeno ročište i redefinisanje slučaja. [...] Da nije tako, izmena pravosnažnih odluka izazvala bi opšte osećanje pravne nesigurnosti koje bi umanjilo poverenje javnosti u pravosudni sistem

²⁵ Ibid.

²⁶ Član 12.6 I član 13, Zakon o izvršnoj proceduri br. 2004/32 o porodici, proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2006/7, od 16. februara 2006, uvodi dva izuzetka od ovog pravila; prvi po pitanju odluka „o privremenim merama za pružanje finansijskog izdržavanja i smeštaja za supružnika“ (član 71) i drugi po pitanju odluka koje se odnose na „privremene mere za zaštitu, obrazovanje i smeštaj dece“ (član 344), Žalba na takve odluke ne sprečava njihovo izvršenje.

²⁷ Član 13, Zakon o izvršnom postupku.

²⁸ Član 13.2 I 13.3, Zakon o izvršnoj proceduri.

²⁹ Član 31, Ustav Kosova koji je usvojen 9. aprila 2008, a stupio na snagu 15. juna 2008. Vidi I odeljak 3 Uredbe UNMIK-a 2001/9, Ustavni okviri za privremeno samoupravljanje na Kosovu, proglašen 10. juna 2001.

³⁰ Kosovski ustavni sud, Presuda (Ref. br. AGJ 75/10) izrečena u Prishtinë/Prištini, 17. decembra 2010, u Predmetu br. KI 08/09, *Nezavisni sindikat radnika čeličane IMK u Uroševcu*, ustavno razmatranje odluke Opštinskog suda u Ferizaj/Uroševcu, *Odluka C br. 340/2001, od 11. januara 2002*, stav 61.

³¹ Opštinski sud u Ferizaj/Uroševcu, u rešenju *C br. 340/2001, od 1. januara 2002*, objašnjava da je odbijanje ilegalno jer je radni odnos podnosioca bio okončan dok su oni bili odsutni sa posla u stvari podnosioci su bili odsutni jer im je bilo zabranjeno da idu na posao.

³² *Res judicata* je pitanje koje definitivno rešeno sudskom odlukom. Videti Blackov Pravni rečnik, osmo izdanje (Sjedinjene Američke Države, Thomson West, 2004), str. 1336.

i samim tim u vladavinu prava. Zato nadležne vlasti imaju pozitivnu obavezu da organizuju sistem izvršenja odluka koji će biti efikasan i kao zakon i u praksi i koji osigurava izvršenje bez nepotrebnog odlaganja.“

„Po mišljenju Suda, izvršenje presude naloženo od strane bilo kojeg suda mora se, shodno tome, smatrati sastavnim delom prava na pravično suđenje. [...]. U konkretnom slučaju, nije se smelo dopustiti da podnosioci predstavke nemaju koristi od odluke donesene u njihovu korist, koja je postala *res judicata*.“³³

Sud je zaključio da su tako dugim ne izvršenjem presude „nadležne vlasti lišile odredbe člana 31 Ustava i članova 6 i 13 EKLJP svakog korisnog efekta“.³⁴

Krivično zakonodavstvo

Pravo na fer i nepristrasno suđenje primenjuje se jednako i u parničnim i u krivičnim suđenjima.³⁵ Procedure u krivičnom izvršenju na Kosovu regulisane su zakonom o krivičnom postupku Kosova³⁶ i zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.³⁷

Presudu u prvostepenom krivičnom sudu objavljuje predsedavajući sudija odmah nakon donošenja od strane suda.³⁸ Ovu usmenu objavu onda prati pisana presuda. Pisana presuda zahteva da bude “napisana u periodu od petnaest dana od dana objavljivanja ukoliko je osuđeni u zatvoru i u periodu od trideset dana u drugim instancama.”³⁹

Krivične presude mogu biti izvršene samo kada “je uručenje presude izvršeno i kada nema pravnih prepreka za izvršenje.”⁴⁰ Jedna od pravnih prepreka u izvršenju jeste da presuda nije konačna sve dok “se više ne osporava žalbom ili kada se žalba ne dozvoljava.”⁴¹ U ovom proceduralnom stadijumu, u trenutku konačne presude, kada je okrivljeni definisan kao “osuđeno lice”⁴² sankcije protiv njega mogu biti postavljene.

C) Noviji pomaci u normativnom okviru

Novembra 2010. godine Sudski savet Kosova je izdao *Nacionalnu strategiju za smanjenje zaostalih predmeta* (Strategija). Strategija je imala nameru da se bavi zaostalim predmetima u parničnom i krivičnom izvršnom postupku i sadržala je brojne tačke aktivnosti koje su se posebno bavile izvršenjima parničnih i krivičnih presuda. To podrazumeva potpisivanje memoranduma o razumevanju (MoU) između SSK i Kosovske policije,⁴³ Centralne banke⁴⁴ i

³³ Ibid, stavovi 62–63.

³⁴ Ibid, stav 64.

³⁵ Vidi fusnotu 31.

³⁶ Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova, proglašen Uredbom UNMIK-a 2003/26, 6. jula 2003, sa subsekventnim izmenama. 27. novembra 2008, Kosovo je proglasilo Zakon br. 03/L-003 o Izmenama I dopunama Privremenog zakona o krivičnom postupku br. 2003/26, koji je zakon ostavio istim kao I zakon iz 2003, dok je deo o priznanju krivice dodata, član o dužini policijske naredbe o pritvoru je izmenjen kao I ime zakona koje je promenjeno u Kosovski zakon o krivičnoj proceduri, nadalje KZKP.

³⁷ Zakon br. 03/L-191 O Izvršenju krivičnih sankcija, 22. jul 2010.

³⁸ Član 392(1), KZKP.

³⁹ Član 395(1), KZKP.

⁴⁰ Član 135(2), KZKP.

⁴¹ Član 135(1), KZKP.

⁴² Član 151(4), KZKP.

⁴³ Strategija, str. 10 tačka 7. a. Ovaj MoU će “regulisati saradnju među strankama radi efikasnije i brže pomoći od strane policije kao što je pomoć na terenu, provera adrese itd.”

Kancelarije za registraciju poslovanja.⁴⁵ Strategija je predviđala da će SSK, u periodu od dve godine od donošenja Strategije, doneti odluku o “organizovanju izvršnog (sudskog, javnog, privatnog itd...) sistema u budućnosti.”⁴⁶ Od predsednika sudova se zahteva da u periodu od dve nedelje od donošenja strategije odrede radnu grupu u svakom sudu, koja bi razmatrala “smanjenjem broja nerešenih predmeta u (parničnih/krivičnih) u izvršnom postupku u svakom opštinskom i privrednom sudu.”⁴⁷ Strategija predviđa da će radna grupa odmah započeti “elektronsko popisivanje” i “klasifikovanje” parničnih i krivičnih predmeta u izvršnom postupku⁴⁸ kao i “određivanje rokova za procesuiranje predmeta (u skladu sa kategorijama).”⁴⁹ Strategija je takođe predviđala i izmene zakona o izvršnoj proceduri po kojoj bi se utvrđivanje adrese dužnika prebacilo sa dužnosti suda na dužnost poverioca.⁵⁰ Po pitanju krivičnih izvršnih slučajeva strategija je razmišljala o stvaranju popisne liste krivičnih slučajeva u izvršnom postupku koja bi jasno pokazala moguće vremensko ograničenje za svaki slučaj.⁵¹ Konačno, strategija je razmišljala i o povećanom korišćenju prava na priznanje krivice i o proceduri medijacije koje bi, ukoliko bi bile sistematski primenjivane trebalo da asistiraju u smanjivanju broja krivičnih slučajeva u izvršnom postupku i koje bi postale deo sistema u budućnosti.⁵²

Odredbe strategije koje se tiču parničnih predmeta u izvršnom postupku, ukoliko bi bile u potpunosti implementirane trebale bi da budu dovoljne da utiču na smanjenje zaostalih predmeta u izvršnom s postupku. Međutim, intervju sa predstavnikom SSK otkriva da je implementacija ovih delova strategije bila nedosledna.⁵³ Na kraju oktobra 2011. godine ni jedan razmatrani MoU nije potpisan, a manje od polovine opštinskih sudova je osnovalo mandatne radne grupe.⁵⁴ U ovim sudovima, gde su radne grupe bile dodeljene, urađen je veoma mali deo posla, u vezi kreiranja elektronskog popisa slučajeva, koji je predviđala Strategija.⁵⁵ Zatim, nije bilo ni izmene zakona o izvršnom postupku kao što je dostavljeno skupštini Kosova.⁵⁶ Konačno, po pitanju preporuke i poziva da sudovi treba da razmotre i da

⁴⁴ Strategija str. 5 , tačka 2. f. Ovaj MoU “će regulisati saradnju koja je u vezi sa identifikacijom I zamrzavanjem bankovnog računa , izdavanja novčanih kazni ili drugih sankcija zbog propusta koja su u skladu sa sudskim naređenjem ili propusta u saradnji, procesuiranje slučajeva koje su banke podnele itd.”

⁴⁵ Strategija str. 11 tačka 7. e. Ovaj MoU razumevanja će “regulisati saradnji između stranaka u slučaju brisanja iz registra poslovanja ili zahteva za informaciju koja je povezana sa određenim poslovanjem koje je dužnik u proceduri izvršenja”.

⁴⁶ Strategija str. 12 tačka 10. Objašnjenje za ovu tačku kaže: “ SSK mora da odluči o najprikladnijem sistemu izvršenja na Kosovu”.

⁴⁷ Strategija str. 22 tačka 1. Tačka 2 naglašava “ identifikaciju pomoćnog osoblja koje bi moglo da pomogne u procedure izvršenja i dodeljivanju zadataka od predsednika sudova”.

⁴⁸ Strategija str. 23 tačka 3. Slučaju će biti kategorizovani “ u skladu sa tipom poverioca”. Kategorizacija će se odraditi “ u saradnji sa SEAD projektom”. *Sistemi za primenu sporazuma I odluke* [SEAD] je program koji na Kosovu funkcioniše pod okriljem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Projekat se fokusira na “ unapređivanje mogućnosti građana, poslovanja I pravosudnog sistema na iskoriste I primene govore I obaveze I da pravovremeno primene sudske presude na pravičan način”. <http://www.seadprogram.com> (pristupano 8. novembra 2011).

⁴⁹ Strategija str. 23, tačka 5.a.

⁵⁰ Strategija, str. 29, tačka 1. Predviđeno je da će izmene biti učinjene u „ prvoj godini implementacije“ strategije.

⁵¹ Strategija tačke 1(b) i 2.

⁵² Strategija str. 16, tačke 1(a), (b) i (c).

⁵³ Predstavnik, SSK, Jedinica za kontrolu sudova, Prishtinë/Priština, Kosovo, lični intervju, 11. oktobar 2011.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Web sajt Skupštine Kosova, <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2.194&filter=4>, (pristupano 8. novembra 2011).

povećaju upotrebu procedure medijacije, OEBS je obavešten da od oktobra 2011. godine medijatori još uvek nisu počeli da rade.⁵⁷

Pitanja stalne zabrinutosti u implementaciji strategije uključuju i obim sudske dužnosti u slučajevima izvršenja kada je adresa i boravište dužnika nepoznato⁵⁸ i ovlašćenja suda u zapleni imovine.⁵⁹ Zatim, sudovi bi imali koristi od smernica u vezi sa okolnostima u kojima bi im bilo dozvoljeno da sem u slučajevima privremenih mera presuđuju i u slučajevima izvršenja.⁶⁰ Strategija predviđa da o ovim pitanjima Vrhovni sud obezbedi objašnjenje u formi pravnog mišljenja. Ovakvo pravno mišljenje treba da asistira sudovima u smanjenju zaostalih parničnih slučajeva izvršenja.

SSK u svom skorašnjem izveštaju o “Napretku u radu koji je postiglo kosovsko pravosuđe u implementaciji nacionalne strategije za smanjenje zaostalih slučajeva”⁶¹, koji je objavljen 28. oktobra 2011, detaljno je objasnilo korake koje su preduzeli SSK, sudovi i ostale relevantne zainteresovane strane da bi se razmatralo pitanje zaostalih slučajeva. U skladu sa izveštajem “kosovsko pravosuđe od 1 januara do septembra 2011. godine je završilo ukupno 33.82% od ukupnog broja zaostalih slučajeva”.⁶² Ovo pokazuje da je učinjen neki napredak u pogledu zaostalih predmeta u građanskim, krivičnim i izvršnim postupcima dok je implementacija Strategije u nekim aspektima pokazana ali je ipak ostala proces koji je još uvek u toku.

3. IZVRŠENJE PARNIČNIH PRESUDA NA KOSOVU

Od 104.777 nerešenih izvršenja presuda u građanskim parnicama na kraju 2010, najveći broj – 47.509, ili 45% od ukupnog broja predmeta – je u regionu Prishtinë/Prištine. Region Pejë/Peći je drugi po broju nerešenih izvršenja, tj. 30.155, ili 29% od ukupnog broja. Region Prizrena zauzima treće mesto sa ukupno 16.381, ili 16% nerešenih predmeta izvršenja presuda u građanskim parnicama. Četvrto i peto mesto zauzimaju region Gjilan/Gnjilana sa 8.448 predmeta, ili 8% od ukupnog broja, i region Mitrovicë/Mitrovice, sa 2.284, ili 2% od ukupnog broja nerešenih izvršenja presuda u građanskim parnicama na Kosovu.⁶³

U većini opštinskih sudova, obično su jedan ili dvoje sudija zaduženi za izvršenje presuda u građanskim parnicama.⁶⁴ Izvršnim sudijama pomažu jedan ili više izvršnih službenika, iako se njihov broj značajno razlikuje od jednog suda do drugog. Između decembra 2010. i februara 2011, OEBS je obavio razgovore sa izvršnim sudijama i njihovim pomoćnicima u 22 funkcionalna opštinska suda na Kosovu⁶⁵ da bi dobio uvid u izvršni postupak. Većina izvršnih sudija tvrdi da je veliki zastoj u izvršenju presuda u građanskim parnicama stvorio

⁵⁷ Predstavnik, Sekretarijat komisije za posredovanje na Kosovu, Prishtinë/Priština, lični intervju, 10. novembar 2011.

⁵⁸ Strategija, str. 27, tačka 2.

⁵⁹ Strategija, str. 27, tačka 3. Objašnjenje za ovu napomenu kaže: “u cilju ujedinjenja različite sudske prakse u vezi sa zaplenom imovine koja je prebačena na treću stanu pravno mišljenje Vrhovnog suda je potrebno da bi se razjasnilo kako da sudovi postupe u ovakvim slučajevima”.

⁶⁰ Strategija, str. 27, tačka 5.

⁶¹ SSK Izveštaj br. 3/8, 2011 (1. jula – 30. septembra 2011).

⁶² Ibid, str. 4.

⁶³ SSK, *Izveštaj za 2010: Statistički podaci o redovnim sudovima*, str. 18, *supra*, beleška 4.

⁶⁴ Izuzetak je region Prizrena, gde jedan opštinski sud ima petoro, a drugi četvoro izvršnih sudija u građanskim parnicama. Treći opštinski sud ima troje izvršnih sudija.

⁶⁵ Dva od pet opštinskih sudova u regionu Mitrovicë/Mitrovice, Zubin Potok i Leposavić/Leposaviq, trenutno ne rade; a treći – opštinski sud u Mitrovicë/Mitrovici – radi smanjenim kapacitetom i ne bavi se predmetima izvršenja.

„lošu“, „vrlo lošu“ ili „vrlo tešku“ situaciju u kojoj obavljaju svoj posao; a sudije u dva opštinska suda su situaciju u pogledu zastoja opisale rečju „katastrofalna“.

Na pitanje da navedu najveću prepreku ili prepreke u svom radu, i sudije i službenici su rekli da je broj dodeljenih predmeta nerealno velik. I jedni i drugi smatraju da bi trebalo zaposliti veći broj izvršnih službenika, kako bi se na adekvatan način rešilo pitanje zastoja. Pored toga, novi sudije i službenici naveli su da ne mogu efikasno da obavljaju svoje dužnosti zbog nedostatka stručne obuke u oblasti izvršnog postupka i nedostatka iskustva u predmetima izvršenja. Izvršni službenici su naveli i nedostatak adekvatnog radnog prostora, telefona i kompjuterske opreme. Sudije i službenici u većini sudova naveli su kao veliki problem i netačne adrese dužnika, posebno kod naplate računa za komunalne usluge. Određeni broj intervjuisanih naveo je kao prepreke izvršenju presuda nedostatak službenog vozila i nedostatak prostora za skladištenje oduzetih predmeta.

Većina predmeta izvršenja presuda u građanskim parnicama u svim regionima Kosova odnosi se na neplaćene račune za komunalne usluge. U region Gjilan/Gnjilana ti predmeti čine 60% od ukupnog broja predmeta izvršenja presuda u građanskim parnicama; u regionu Prizrena, ti predmeti čine 55%. U region Pejë/Peći, 70% od ukupnog broja predmeta jesu predmeti nenaplaćenih računa za komunalne usluge, a u regionu Prishtinë/Prištine, u kojem ima više nerešenih predmeta izvršenja nego u druga četiri regiona Kosova zajedno, 65% predmeta čine presude za neplaćene komunalne usluge. Od 104.777 nerešenih predmeta izvršenja presuda u građanskim parnicama na kraju 2010. godine, oko 65.000 čine presude za ne plaćene komunalne račune.⁶⁶ Sudski posmatrači OEBS-a uočili su sledeća dva karakteristična slučaja:

Poverilac je opštinskom sudu podneo zahtev za naplatu duga od 679,68 evra u roku od osam dana. Sud je odobrio zahtev i poslao rešenje dužniku na adresu koju je dobio od poverioca. Rešenje se vratilo sudu, pošto je adresa bila netačna. Sud je naložio poveriocu da dostavi tačnu adresu u roku od sedam dana, a ukoliko to ne učini smatraće se da je povukao predlog za izvršenje. Poverilac nije dostavio sudu tačnu adresu u naloženom roku od sedam dana.

Poverilac je opštinskom sudu podneo zahtev za naplatu duga od 2.509,87 evra u roku od osam dana. Sud je odobrio zahtev i poslao rešenje dužniku na adresu koju je dobio od poverioca. Rešenje se vratilo sudu, pošto je adresa bila netačna. Sud je naložio poveriocu da dostavi tačnu adresu u roku od sedam dana, a ukoliko to ne učini, smatraće se da je povukao predlog za izvršenje. Poverilac nije dostavio sudu tačnu adresu u naloženom roku od sedam dana.

Ovi slučajevi su onda bivali povučeni od stane poverioca. Da bi se nastavilo prikupljanje izvršni postupak bi morao da počne ispočetka podnošenjem novog predloga. OEBS je primetio da postoji veliki broj slučajeva sličnih ovima, a svi uključuju Poštu i telekomunikacije Kosova, Kosovsku energetska korporaciju ili druga komunalna preduzeća kao izvršne poverioce. Pored toga, OEBS je primetio da poverioci često upućuju predloge za izvršenje koji sadrže netačne adrese dužnika. Ova vrsta grešaka nepotrebno ometa pokušaje suda da izvrši presudu, a pogoršava ih i činjenica da poverioci ne odgovaraju na zahteve suda za ispravkom. U sudskom sistemu ozbiljno preopterećenom predmetima izvršenja ovakve greške i propusti, koji su u potpunosti pod kontrolom poverioca, su zabrinjavajući.

⁶⁶ SSK, *Izveštaj za 2010: Statistički podaci o redovnim sudovima*, str. 18, *supra*, beleška 4; informacije su dobijena tokom razgovora sa sudijama i izvršnim službenicima, *supra*, str. 6 ovog izveštaja.

Predmeti u kojima je izvršni dužnik javni subjekt predstavljaju poseban izazov za izvršenje.⁶⁷ Sledeći primer ilustruje poteškoće sa kojima se susreće običan građanin u pokušaju da izvrši parničnu presudu protiv velikog javnog subjekta.

Dužnik je sagradio elektranu na zemljištu čiji je vlasnik poverilac. Dana 6. oktobra 2006. godine, poverilac je dobio presudu u Opštinskom sudu u regionu Gjilan/Gnjilana kojom se dužnik obavezuje da se odrekne vlasništva nad zemljom i da istu vrati poveriocu u roku od 15 dana. Dužnik je podneo žalbu na presudu; 5. februara 2008. godine Okružni sud je odbacio žalbu kao neosnovanu. Dana 26. juna 2008. godine poverilac je podneo zahtev za izvršenje presude uz napomenu da dužnik nije dobrovoljno postupio po presudi. Dana 4. jula 2008. godine sud je doneo odluku kojom se odobrava predlog poverioca. Između avgusta 2008. i decembra 2010. godine dužnik je podneo dva prigovora, jedan zahtev za odlaganje, jedan zahtev za podnošenje krivične prijave, jedan zahtev za novu raspravu o meritumu predmeta i jedan zahtev za izuzeće izvršnog sudije iz predmeta. Svi ovi prigovori i zahtevi na kraju su odbačeni kao neosnovani. Do februara 2011. još uvek nije bila izvršena presuda iz 2006. godine.

Posle više od četiri godine od dobijanja presude, poverilac u ovom predmetu nije nimalo bliži povraćaju svog zemljišta nego što je to bio na dan kada je doneta presuda. Kašnjenja u izvršenju presude izazvana su isključivo mnogobrojnim žalbama, prigovorima i zahtevima dužnika – koji su na kraju odbačeni kao neosnovani. Takvo produženo kašnjenje predstavlja povredu prava poverioca na pravično suđenje u razumnom roku. Osim toga, ponašanje dužnika u podnošenju neosnovanih žalbi, prigovora i zahteva može predstavljati zloupotrebu sudskog postupka. Izgleda da se u Zakonu o izvršnom postupku ne razmatra ovakva situacija. Zakonom nije predviđen mehanizam za primenu kazne protiv dužnika u izvršnom postupku koji nastoji da odloži postupak podnošenjem mnogobrojnih žalbi, prigovora i/ili zahteva koji su na kraju odbačeni kao neosnovani.

Sledeći slučaj predstavlja još neverovatniji skup činjenica.

U januaru 2009. godine, školske vlasti su usmeno upozorile podnositeljku zahteva, 15-godišnju učenicu srednje škole, da mora da izabere da li će nositi maramu ili pohađati školu; rečeno joj je da će biti izbačena sa nastave ukoliko nastavi da nosi maramu u školi. Nakon ovog upozorenja, podnositeljka zahteva prestala je da pohađa nastavu. U aprilu 2009. godine započela je upravni postupak kako bi naterala Odeljenje za obrazovanje u opštini u kojoj stanuje da joj dozvoli povratak na nastavu iako bi nosila maramu. Ovaj postupak je bio neuspešan, što je za posledicu imalo da je septembra 2009. godine podnositeljka zahteva pokrenula postupak protiv Odeljenja za obrazovanje pred Vrhovnim sudom. Ovaj sud je 19. oktobra 2009. doneo odluku da

⁶⁷ Evropska komisija, u svom *Izveštaju o napretku Kosova za 2010*, napominje da neke opštine „uporno odbijaju da se povinuju sudskim odlukama“: *supra*, napomena 2, str. 11. Videti takođe *Izveštaj o ljudskim pravima za 2009: Kosovo* američkog Državnog sekretarijata, u kom se napominju stalni problemi u izvršenju naloga građanskih sudova onda kada je predmet naloga javni subjekt. U izveštaju iz 2009. godine navodi se, „Na primer, nakon sporazuma o nagodbi 19. maja, opština Dečan/Dečane javno je izjavila da neće menjati katastarske knjige bez obzira na eventualnu odluku Specijalne komore Vrhovnog suda za Kosovsku povereničku agenciju. Ovaj predmet se odnosi na spor oko zemljišta između nekoliko nefunkcionalnih državnih preduzeća i manastira Visoki Dečani.“ <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/eur/136039.htm> (pristupljeno 11. aprila 2011.).

nije u njegovoj nadležnosti da razmatra ovaj predmet i uputio predmet Okružnom sudu. Okružni sud je 17. novembra 2009. odlučio u korist podnositeljke zahteva, donoseći presudu da nije bilo pravnih osnova da Odeljenje za obrazovanje preti podnositeljki zahteva izbacivanjem sa časova i obavezujući Odeljenje da joj dozvoli povratak. Odeljenje za obrazovanje nije podnelo žalbu na ovu presudu, ali je sve do sada odbijalo da postupi po presudi. U razgovoru sa OEBS-om opštinski zvaničnici su rekli da ih nije briga šta je sud presudio i da nikako ne nameravaju da učenicu ponovo vrate na časove sve dok nosi maramu.⁶⁸

Komentari opštinskih zvaničnika sa kojima je razgovarao OEBS pokazali su nešto što se jedino može opisati kao potpuno nepoštovanje vladavine prava. Iako je očigledno da je suštinsko pitanje ovog predmeta sporno i da se mišljenja stranaka razilaze, ipak je to pitanje o kojem je sud doneo svoju odluku. Odeljenje za obrazovanje moglo je da podnese žalbu na odluku Vrhovnom i, ukoliko je neophodno, Ustavnom sudu. Odeljenje je odlučilo da to ne učini, i umesto toga izgleda da je zadovoljno time što jednostavno ne poštuje odluku. Uporno kašnjenje u sprovođenju odluke predstavlja povredu prava podnositeljke zahteva na pravično suđenje u razumnom roku, i doprinosi daljem kršenju njenog prava na obrazovanje.⁶⁹ Praktično govoreći, ukoliko se odluka ne sprovede u najskorije vreme, prilika za njeno sprovođenje može zauvek da nestane; podnositeljka zahteva, kojoj je bilo 15 godina u vreme pomenutog događaja, sada ima 18 godina i uskoro će prerasti uzrast za normalno pohađanje srednje škole. Ove činjenice ukazuju da je ovaj predmet zaista hitne prirode i predmet prema kome institucije, u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava, moraju da postupaju posebnom brzinom.⁷⁰

4. IZVRŠENJE KRIVIČNIH PRESUDA NA KOSOVU

Za razliku od brojnih poteškoća koje su uočene u parničnim presudama znatno je manje poteškoća koje su uočene u izvršenju krivičnih presuda. Kao što je već rečeno u uvodu ovog izveštaja u 2010. godini neto povećanje je bilo u proseku 17.46% ne izvršenih parničnih predmeta u poređenju sa neto povećanjem od 4.44% ne izvršenih krivičnih predmeta.

Ovaj deo izveštaja se fokusira na tri poteškoće koje su povezane sa izvršenjem krivičnih presuda. Prvo, veoma često kašnjenja između usmene sudske presude i pisane presude. Drugo, netačna adresa okrivljenih često rezultira poteškoćom da se locira osuđena osoba kada presuda pripisuje zatvorsku kaznu ili kada novčana kazna postane konačna. Konačno, postoji i nedostatak treninga za službenike koji su odgovorni za izvršenje ovakvih presuda.

⁶⁸ Tužilac je podneo zahtev pred privredni sud zahtevajući "procenu neustavnosti ne izvršenja [presude okružnog suda]". U rešenju koje je doneto 30. septembra 2011 sud je našao da je podnesak tužioca neprihvatljiv zato što nije iscrpela sve raspoložive pravne lekove pre podnošenja svog podneska; Sud je posebno smatrao da je tužioc trebao da podnese svoj zahtev za izvršenje opštinskom sudu u Vitina/Vitini. Vidi Arijeta Halimi, Ustavni pregled navodno ne izvršene presude okružnog suda u Gjilan/Gnjilanu CN.br.24/09 od 17. novembra 2009., I navodna kršenja ljudskih prava podnosioca zahteva, slučaj br. KI 36/11, par. 56-68.

⁶⁹ Videti član 28, Konvencija o pravima deteta, Rezolucija Generalne skupštine UN-a 44/25, 20. novembar 1989, stupila na snagu 2. septembra 1990.

⁷⁰ Prilikom procene opravdanosti određenog kašnjenja, ESLJP razmatra šta se dovodi u pitanje tokom parnice. Videti, između ostalog, *Frydlender protiv Francuske*, presuda ESLJP od 27. juna 2000, stav 43. Takođe videti *Buchholz protiv Nemačke*, presuda ESLJP-a od 6. maja 1981, stav 52 i *Sylvester protiv Austrije*, presuda ESLJP-a od 3. februara 2005, stav 32.

Pisana presuda mora da pokaže kojeg je datuma objavljena usmena presuda.⁷¹ Međutim, nema zahteva da se u pisanu presudu uključi I datum koji će pokazati kada je presuda sačinjena u pisanoj formi.

OEBS je prethodno izveštavao o prekomernom kašnjenju između sudskih usmenih i pisanih presuda.⁷² OEBS nastavlja da uočava kašnjenja. U nekim slučajevima prođu i meseci između usmenog objavljivanja i donošenja pisane presude. Onda kada je sudska odluka stavljena u oblik pisane presude sudija potpisuje dokument bez datuma. Nedostatak datuma stvara utisak da je presuda potpisana na dan objavljivanja usmene presude. Ovo otežava nadgledanje po pitanju usklađenosti suda sa zakonskim potrebama koje nalažu da se “pisana presuda sačini u periodu od petnaest dana od dana usmenog objavljivanja, ukoliko je osuđeni u pritvoru i u periodu od trideset dana u drugim instancama”.⁷³

Jedino kada posmatrači pregledaju spise predmeta u različitim vremenskim periodima ili pitaju sudiju, direktno OEBS može da pretpostavi vremenski period u kojem je sudska odluka stavljena u pisanu formu. Sledeći primeri pokazuju uočena kršenja zakona, kršenja koja ne mogu biti uočena bez aktivnog nadgledanja:

U slučaju pred okružnim sudom u Pejë/Peći koji je Krivičnom zakonu Kosova⁷⁴ uključivao okrivljenog za počinjenje krivičnog dela trgovine ljudima⁷⁵ i silovanje,⁷⁶ usmeno objavljivanje sudske presude se dogodilo 25. oktobra 2010. godine. Do 24. februara 2011 pisana presuda još uvek nije donesena.

U slučaju pred Okružnim sudom u Prishtinë/Prištini, okrivljenom je suđeno za navodno počinjenje krivičnog dela ugrožavanje javnog saobraćaja.⁷⁷ Usmena objava presude je bila 26. novembra 2010 ali je trebalo čak tri meseca da se donese pisana presuda. Pisana presuda je doneta 18. februara 2011.

U slučaju pred okružnim sudom u Pejë/Peći koji je uključivao tri osobe okrivljene za trgovinu ljudima,⁷⁸ sudska odluka je usmeno objavljena 23. decembra 2010. Pisana presuda nije donesena do 24. februara 2011.

Zatim, kada presuda kojom se određuje pritvor ili novčana kazna postane pravosnažna, netačna adresa često rezultira poteškoćama u pronalaženju osuđenih. OEBS je uočio da netačne adrese - adrese koje ne identifikuju gde se osuđeni trenutno nalazi, stvaraju prepreku u izvršenju sankcija. Ukoliko se zakasni sa uručivanjem dokumenata optuženom, to

⁷¹ Član 396(2), KCCP.

⁷² Izveštaj OEBS-a *Četiri godine kasnije: Pregled predmeta u vezi sa martovskim neredima 2004. godine u krivičnom pravosudnom sistemu Kosova* (Jul 2008), pp 11-12. <http://www.osce.org/kosovo/32700> (pristupano 25. jula 2011).

⁷³ Član 395(1), KZKP.

⁷⁴ Privremeni krivični zakon Kosova proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2003/25, 6. jula 2003 sa subsekventnim izmenama. Skupština Kosova je 6. novembra 2008 proglasila Zakon br. 03/L-002 o Izmenama I dopunama Privremenog krivičnog zakona Kosova koje su zakon ostavile bitno istim zakonu iz 2003 sa dodatim delom o priznanju krivice I naziv zakona koji je izmenjen u Krivični zakon Kosova , nadalje KZK.

⁷⁵ Član 139 KZK.

⁷⁶ Član 193 KZK.

⁷⁷ Član 297, paragraf 5 u skladu sa paragrafom 3 I 1 KZK.

⁷⁸ Član 139 KZK.

će dovesti do odlaganja izvršenja pravosnažne presude ili postavljanje sankcija.⁷⁹ Prema mišljenju mnogih izvršitelja iz opštinskih sudova, netačne adrese stranaka predstavlja glavnu prepreku u izvršenju presuda.⁸⁰

Krajem 2010. godine i početkom 2011. godine OEBS je kontaktirao opštinske službenike zadužene za izvršenje presuda. Neki izvršni službenici izjavili su da nemaju dovoljno osoblja i da nisu dovoljno obučeni. Mnogi izvršni službenici iz opštinskih sudova takođe nisu upoznati sa novim zakonom koji reguliše izvršenje krivičnih presuda. Primerci Zakona o izvršenju krivičnih sankcija⁸¹ nisu došli do ovih službenika niti su oni o njemu obavješteni.⁸² Mada predstavlja kritičnu komponentu za delotvorno sprovođenje zakona, mnogi službenici se i dalje rukovode i primenjuju Uredbu UNMIK-a 2004/46 o Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija.⁸³

5. ZAKLJUČAK

U ovom izveštaju istaknuta su duga kašnjenja i proceduralni nedostaci u izvršenju parničnih i krivičnih presuda u sudovima na Kosovu. Izvršenje presuda za predmete koji se tiču neplaćenih računa za komunalne usluge identifikovano je kao posebno problematično pitanje, kako zbog velikog broja takvih predmeta, tako i zbog netačnosti u predlozima za izvršenje koje komunalna preduzeća podnose sudovima. Druga kategorija predmeta u izvršnom postupku koja je identifikovana kao još problematičnija tiče se javnih subjekata kao izvršnih dužnika. U predmetima koje je nadgledao OEBS, gde se opštini ili drugom javnom subjektu nalaže sprovođenja presude protiv samog sebe, suviše često taj subjekt pokušava da odloži izvršenje putem neosnovanih žalbi i prigovora ili, što je još gore, jednostavno zanemaruje presudu.

Izvršenje presuda građanskih i krivičnih sudova predstavlja sastavni deo osnovnog ljudskog prava na pravično suđenje u razumnom roku. Ne izvršenjem parnične presude u razumnom roku, kao što je to danas slučaj na Kosovu, krši se pravo na pravično suđenje, ali i ugrožava vladavina prava. Duga odlaganja u izvršenju parničnih presuda dovode do povećanja broja nerešenih predmeta. Problemi vezani za odlaganja i nerešene predmete dodatno se komplikuju kada obe vrste predmeta koji se smatraju najproblematičnijim uključuju i javne subjekte. Kada javni subjekti, kao poverioci u izvršnom postupku, preoptereće sistem izvršenja presuda svojom nepotpunom ili netačnom dokumentacijom, onda je to znak nemara koji zabrinjava i ujedno predstavlja nedostatak poštovanja za funkcionisanje pravosudnog sistema tih subjekata. Kada javni subjekti, kao dužnici u izvršnom postupku, odugovlače postupak izvršenja ili jednostavno ignorišu presude izrečene protiv njih onda je to znak nečeg što izaziva mnogo veću zabrinutost: a to je nepoštovanje vladavine prava.

⁷⁹ OEBS-ov Izveštaj *Pregled krivičnog pravosudnog sistema "Administracija pravosuđa u opštinskim sudovima"* (Mart 2004) str. 15 <http://www.osce.org/files/documents/9/1/27770.pdf> (pristupano 25. jula 2011).

⁸⁰ OEBS-ov intervju, sa administratorima opštinskih sudova u više regiona, koji je sproveden u novembru i decembru 2010.

⁸¹ Zakon br. 03/L-191 o izvršenju krivičnih sankcija, 22. jul 2010.

⁸² Osoblje izvršnih kancelarija nekih sudova nije znalo da je važeći zakon za izvršenje krivičnih sankcija Zakon o izvršenju krivičnih sankcija a ne Uredba UNMIK-a br. 2004/46. OEBS je sa izvršnim službenicima opštinskih sudova razgovarao tokom novembra i decembra 2010. godine.

⁸³ Uredba UNMIK-a br. 2004/46 o Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija, proglašena 19. novembra 2004. godine.

Kod krivičnih presuda česta su kašnjenja između objavljivanja usmene presude i pisane presude što rezultira kašnjenjem pre nego što je presuda i spremna da bude izvršena. Netačne adrese osuđenih često stvaraju prepreku u lociranju osuđenih kada zatvorska kazna ili novčana kazna postane pravosnažna i izvršna. Takođe postoji i nedostatak obučenosti službenika koji su odgovorni za izvršavanje ovih presuda.

Nadležne institucije na Kosovu imaju „pozitivnu obavezu da organizuju sistem izvršenja odluka koji će biti delotvoran i kao zakon i u praksi i koji osigurava izvršenje ovih odluka bez nepotrebnog odlaganja“.⁸⁴ Ova pozitivna obaveza zahteva aktivan pristup rešavanju problema sa kojima se trenutno suočava pravosudni sistem kada je u pitanju broj zaostalih predmeta iz izvršnog postupka. Strategija SSK za smanjenje broja nerešenih predmeta predstavlja dobru inicijativu i ima potencijala da značajno utiče na smanjenje zaostalih predmeta iz izvršnog postupka. Međutim, da bi se ovaj uticaj i ostvario potrebna je njena blagovremena i efikasna primena. U vreme kada je ovaj izveštaj pisan, iako je mali pomak učinjen u smanjivanju zaostalih predmeta u sudovima na Kosovu implementacija Strategije je pokala spor napredak. Posebno po pitanju odredaba koje se tiču izvršnog postupka mora se napraviti dalji progres da bi se osiguralo da Strategija može uspešno da smanji zaostale slučajeve u postupku izvršenja presuda na Kosovu.

PREPORUKE

Skupštini Kosova:

- Razmotriti izmenu Zakona o izvršnom postupku kako bi se omogućio ubrzan postupak za izvršenje presuda u predmetima koji uključuju plaćanje komunalnih usluga;
- Razmotriti izmenu Zakona o izvršnom postupku kako bi se omogućilo izricanje kazne za podnošenje neosnovanih žalbi, prigovora i/ili zahteva od strane dužnika u izvršnom postupku;
- Razmotriti izmene Zakona o izvršnom postupku kako bi se pronalaženje ispravne dužnikove adrese prebacilo sa dužnosti suda na dužnost poverioca kao što preporučuje Nacionalna strategija za smanjenje zaostalih predmeta .

Predsednicima sudova:

- Odrediti radnu grupu kao što predviđa Nacionalna strategija za smanjenje zaostalih predmeta za smanjenje broja nerešenih predmeta na Kosovu i nadgledati njen rad od samog početka;

Izvršnim sudijama u građanskim parnicama:

- Proučiti nedavnu presudu u predmetu Ustavnog suda *Nezavisni sindikat radnika čeličane IMK u Uroševcu*, ustavna revizija odluke Opštinskog suda u

⁸⁴ *Supra*, napomena 30, stav 62.

Ferizaj/Uroševcu,⁸⁵ posebno onaj deo presude kojim se sudovi na Kosovu obavezuju da izvrše odluke „bez nepotrebnog odlaganja“.

- Razmotriti upotrebu novčanih i ostalih kazni koje predviđa Zakon o izvršnom postupku kako bi stranke u izvršnom postupku postupale u skladu sa zakonom.

Krivičnim sudijama:

- Sudije treba da u pisane presude dodaju i datum kada su iste potpisane.
- Sudije treba da verifikuju da je adresa okrivljenog pravilno prikupljena.

Kosovskom institutu za pravosuđe:

- Nastaviti sa obučavanjem sudija u oblasti izvršnog postupka za parnične i krivične predmete;
- Trening treba da objasni važnosti ispravnog prikupljanja adresa učesnika u suđenja a posebno okrivljenih.

⁸⁵ *Ibid.*